

Primljeno: srpanj 2011.

MARIJAN ŠUPERINA*, ZVONIMIR DUJMOVIĆ**

Nestanak osobe: Utvrđivanje početnih istražnih situacija kod traganja za nestalom osobom (II. dio) – nastavak iz broja 3/11.

4. POSTUPANJE POLICIJSKOG SLUŽBENIKA TIJEKOM PROVOĐENJA MJERA TRAGANJA ZA NESTALOM OSOBOM

Već nakon prvih prikupljenih podataka o nestanku osobe traži se *hitno i intenzivno postupanje*, te sveobuhvatnost u radu, ali i timski rad.²⁴ Sadržaji postupanja policijskog službenika²⁵ kod provođenja mjera traganja za nestalom osobom:

* mr. sc. Marijan Šuperina, viši predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

** dr. sc. Zvonimir Dujmović, profesor visoke škole na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

²⁴ Zahvaljujući predanoj akciji dubrovačke policije, za samo pet sati efektivne potrage pronađena je američka državljanka Purnima (27) iz New Yorka za koju se sumnjalo da je nestala pod nepoznatim okolnostima. Mlada Amerikanka indijskog podrijetla – 14. 7. 2011., u četvrtak navečer se u društvu dvojice prijatelja iz SAD-a, u dobi od 26 godina, nalazila unutar povijesne jezgre Grada. Oko 22.30 sati im je rekla kako se osjeća umorno i pospano te se s njima pozdravila i krenula prema unajmljenom apartmanu u Ulici Petra Krešimira IV. na gradskom predjelu Ploče. Njezini je "cimeri", međutim, nisu našli u trenutku kad su se u sitne sate, poslije ponoći, vratili u apartman. Kako se Purnima ni ujutro nije vratila, njezin su nestanak oko 9 sati prijavili policiji koja je odmah krenula u potragu. Pritom im je pomogla i činjenica da su uza se imali "svježe" fotografije koje su upravo tijekom zajedničkog odmora načinili njezini prijatelji. Policija se raspitala po ulicama te po dubrovačkim kafićima i restoranima, a fotografije je pokazivala brojnim turistima i Dubrovčanima. Nakon potrage, koja je trajala tek nešto dulje od pet sati, oko 14.20 sati Purnima je živa, zdrava i neozlijeđena pronađena u ulici Iza Grada, nedaleko od povijesne dubrovačke jezgre. Djevojka je, nakon rastanka od prijatelja, prema apartmanu krenula preko Pila. Na tom je platou ispred zapadnog ulaza u Grad, navodno, susrela dvojicu Rusa koji su je pozvali da s njima krene u provod na njihovu jahtu, na vezu u ACI-evoj marini u Komolcu. Poslušala ih je te su u Komolcu, navodno uz iced i brojno piće, proveli razuzdanu noć. No tijekom noći se uopće nije javljala nikom od prijatelja niti ih na bilo koji drugi način izvijestila gdje se i s kim u društvu nalazi. Slučaj je pronalaskom mlade Amerikanke za policiju stavljen *ad acta* (Jutarnji list, 18. 7. 2011.).

²⁵ Detaljniju razradu radnji i mjera prvog zahvata vidi kod: Guth, R., Checklisten für den Ersten

– o prijavi nestanka sastavlja se zapisnik, koji treba sadržavati one podatke koji se traže za evidencije traženih osoba i predmeta kao i svi oni podaci koji mogu poslužiti u traganju za nestalom osobom (vidi: sadržaj prijave o nestanku osobe)

– policijski službenik raspisat će potragu za nestalom osobom u Informacijskom sustavu MUP-a, objavit će je u registru potrage; raspisat će se objava za određenim predmetima ili informacijama korisnim za identifikaciju nestale osobe

○ temeljem raspisane potrage provodi se pojačani nadzor i promatranje na terenu; provjeravaju se mjesta i prostori za koja se zna ili se može pretpostaviti da ih je posjećivala nestala osoba

– potrebne mjere u svrhu pronalaska nestale osobe, policijski službenik dužan je odmah poduzeti

○ detaljan pregled mjesta nestanka i boravljenja [stan, kuća, okućnica, nastanjena i nenastanjena područja/objekti, u bližoj okolici mjesta nestanka i boravljenja opasni objekti, šume, vodene površine (rijeka, jezero, slap, more), bunari ili šahtovi i drugi prirodni ili građeni objekti]

○ obaviti pregled mogućih smjerova kretanja nestale osobe koji su za nju uobičajeni (npr. putovi uz željezničku prugu i sl.) te na tim mjestima obaviti terensku provjeru, prikupljanje podataka od građana

○ pregled osobnih stvari i medija korištenih radi korespondencije i komunikacije [osobno računalo, mobitel, dlanovnik ili ručno računalo (eng. *Handheld*, PDA, *Personal Digital Assistant*), traženje podataka od GSM-operatera]

○ provjeriti je li nestala osoba učinila kakve pripreme i koje ili je nestala bez najnužnijih stvari i predmeta bez kojih ne bi otišla, odnosno od kojih se ne bi nikada rastajala

○ postoji li bilo što što je protivno njenim životnim navikama

○ prikupljanje i provjeravanje operativnih informacija kod članova obitelji, prijatelja, poznanika i ostalih osoba iz životnog okruženja nestale osobe i od osoba s kojima je posljednja bila u kontaktu na uobičajenim mjestima zadržavanja

○ posebno se prikupljaju podaci u svezi s mogućim motivom nestanka osobe [treba imati na umu kako se među osobama s takvim informacijama mogu naći sudionici kaznenog djela, a sami prikupljeni podaci mogu kadikad odstupati od onih koji su uobičajeni za nestalu osobu]

– potrebno je misaono i realno rekonstruirati cijeli put kretanja nestale osobe na dan nestanka, a ako je to moguće, kretanje i mjesta zadržavanja u ranijim razdobljima npr. unazad 24 sata (putovi odlaska ili dolaska s posla, iz škole, gdje se zadržavala, koga je posjećivala i sl.)

– poduzeti provjere: određene policijske evidencije, medicinske ustanove/patologija, bolnice, školski sustav, pritvorski i zatvorski sustav, carina, centri socijalne pomoći/skloništa, karitativni centri i druge udruge građana humanitarnog karaktera i sl.

– u svezi s nestalom osobom policijski službenik će od prijavitelja zatražiti po mogućnosti što noviju fotografiju, ako ne postoji fotografija treba izraditi fotorobot nestale osobe

– prosudba vremena kada angažirati sredstva javnog priopćavanja i kada objaviti fotografiju nestale osobe

– prosudba svrhovitosti poduzimanja drugih kriminalističko-taktičkih radnji kao što je blokada prometnih ili drugih površina, racije i dr.

– sastavljanje izvješća o poduzetim radnjama i formiranje *spisa potrage*

– u zavisnosti od procijenjene situacije i odabrane taktike postupanja, već u prvom vremenu treba razmišljati o osiguravanju nespornih uzoraka za buduću identifikaciju (daktiloskopija, DNK, stomatološka dokumentacija i drugi RTG-snimci, grafologija, uzorci odjeće)

– policijski službenik dužan je napraviti plan traganja za nestalom osobom s popisom radnji koje treba poduzeti

○ u zavisnosti od plana staviti u pripravnost druga državna tijela, organizacije, udruge građana

○ u zavisnosti od dinamike utvrđenih okolnosti voditi računa o dinamičnosti i promjenjivosti početnog plana traganja

– potrebno je napraviti popis svih osoba s potrebnim podacima i adresama za koje se pretpostavlja da mogu dati korisne podatke u vezi s nestalom osobom, a tijekom traganja popis treba stalno dopunjavati

– policijski službenik upoznaje se s objavljenom potragom i objavom prilikom preuzimanja službe, a prije upućivanja na izvršenje zadatka dat će mu se na uvid fotografija osobe za kojom se traži (preuzimanje smjene, pozorničko-ophodnička područja)

– posebno dogovoriti s obitelji kontakt s javnim glasilima; svrhovito je odrediti jednog policijskog službenika koji će biti u stalnom kontaktu s obitelji nestale osobe i koji će istodobno biti zadužen za odnose s javnošću (npr. prikupljanjem obavijesti može se doći do podataka koji upućuju na "dvostruki život nestale osobe" koje obitelj ne prihvaća te takve podatke ne treba ishitreno i direktno već taktički provjeravati i među članovima obitelji)

– o poduzetim policijskim radnjama traganja za nestalom osobom policijski službenik sastavlja službene zabilješke (pravodobno ažuriranje i provođenje postupaka sinteze, suprotstavljanja i eliminiranja prikupljenih obavijesti, *analitičko praćenje podataka*)

– policijski službenik dužan je provjeravati postojanje razloga zbog kojih je raspisana potraga za nestalom osobom, te objaviti obustavu raspisane potrage ukoliko je pronađena nestala osoba živa ili mrtva ili je utvrđeno kako je daljnje traženje nepotrebno (npr. od policijskih službenika neposredno utvrđeno boravište punoljetne prijavljene nestale osobe)

– po pronalasku osobe, kada to zdravstveni uvjeti dopuste, potrebno je s njom obaviti razgovor u vezi s okolnosti njenog nestanka, motivima i razlozima odlaska, o osobama i mjestima koje je kontaktirala i posjećivala, načinu preživljavanja i druga pitanja koja su u svezi s konkretnim slučajem nestanka osobe.

5. INDICIJE – PUTOKAZI U OPERATIVNOM RADU TRAGANJA ZA NESTALOM OSOBOM

Policijski službenik prilikom obavljanja svojih policijskih poslova primjenom policijskih ovlasti, prije svega tijekom provođenja mjera prvog zahvata u traganju za nestalom osobom, susreće se s nizom (izvora) informacija koje mogu upućivati na određenu vrstu sigurnosnog (kriminalnog) događaja. Te informacije nazivamo *indicijama* (lat. *indiciium* – znak, značenje). Riječ je o činjenicama koje su utvrđene sa sigurnošću ili okolnostima koje posredno ukazuju na postojanje određenog kaznenog djela ili bližu ili dalju vezu između tog djela i neke osobe kao počinitelja, sudionika, žrtve i sl. Pavišić upozorava na pojmovno razlikovanje indicija u kaznenom postupovnom pravu i kriminalistici. Indicija u kaznenom postupku je činjenica koja se utvrđuje kako bi se uz pomoć nje, kao dokaza, utvrdila druga činjenica (Pavišić, 2002:70). Prema Nacku neka činjenica je indicija za glavnu činjenicu ako utječe na vjerojatnost postojanja glavne činjenice. Indicija je terećujuća ako povećava vjerojatnost glavne činjenice i obratno (Nack, 1995:280). U kriminalistici, u pojam indicija ulaze sve dokazne činjenice. Dakle, indicije u postupovnom smislu, ali i druge okolnosti koje kriminalistika uzima kao indicije. "Indicija je u kriminalistici okolnost povezana s kaznenim djelom, koja ima saznavnu vrijednost za kriminalističko istraživanje. U cjelokupnom kriminalističkom istraživanju indicije imaju ključnu ulogu. (...) Između postupovnog i kriminalističkog pojma indicija razlika se najjasnije može iskazati time što je u kriminalističkom smislu indicija istraživački važna okolnost, a da samo neki od ukupnog broja indicija mogu postati indiciji – dokazne činjenice u kaznenom postupku.", (Pavišić, 2002:70).

Velik broj kažnjivih djela je prikriven, prikriveni su i počinitelj(i) i sudionik(ci), a shodno tome nemamo ni svjedoka takvih kažnjivih djela, pa su policijski službenici upućeni na promatranje, prikupljanje obavijesti od građana, pronalaženje onih činjenica odnosno indicija koje mogu neposredno ukazati na ta kaznena djela.²⁶ Iz izloženog proizlazi da se

²⁶ Dana 22. 7. 1996., u ranim jutarnjim satima, kći, inače medicinska sestra u psihijatrijskoj bolnici, majka sina iz prvog braka i kćeri i sina iz drugog braka, dolazi u policijsku postaju i prijavljuje nestanak svoje majke koje nema kod kuće već dva dana. Majka joj je bila umirovljenica, dobrog zdravlja i imovinskog stanja, a primala je i hrvatsku i talijansku mirovinu. I baš par dana prije no što je nestala, vratila se s najstarijim unukom iz Italije gdje je podignula mirovine za zadnjih par mjeseci. Inače, starica je financijski pomagala i kćer i njenu djecu, ali zeta ne zbog stalnih svađa i međusobne netrpeljivosti. Rodbina starice tu pomoć nije odobravala jer su sumnjali da joj je kći "narkomanka", udana za neradnika.

Zabrinuta kći izjavila je policijskim službenicima kako je u osobnim stvarima svoje majke pronašla osnovne higijenske i odjevne predmete koje uobičajeno ponese kada ide na put, ali da nedostaju neki odjevni predmeti koje čuva za posebne prilike (za groblje) te dokumenti i novac koji je donijela iz Italije. Pored toga pronašla je deku na kojoj je pronašla travu.

Pokrenuta je opsežna potraga u kojoj su pregledana sva mjesta na koja je starica znala otići, obavljani su brojni razgovori s članovima njene šire obitelji i susjedima te drugim građanima, ali staricu nisu pronašli. Petog dana traganja odlučeno je da se detaljno pregledaju svi stambeni objekti i parkovi (perivoji) u širem mjestu staričinog stana. Angažirani su i policijski vođači pasa tragača koji su nešto poslije podneva pronašli mrtvo tijelo starice zatrpano u piljevini gimnazijskog dvorišta.

Obavijesti koje je policija prikupila potkrjepljivale su sumnju i na staričinu kćerku, ali i na njenog zeta. Zadnji koji su vidjeli staricu bili su njeni susjedi s kojima je 19. 7. 1996. provela toplu ljetnu večer u

indicije mogu ocjenjivati samo kao *vjerojatne*, što pak znači da je njihova veza s predmetom dokazivanja moguća, pretpostavljena (Pavišić, 2002:71). Važnost samih indicija pronalazimo u kriminalističko-misaonom procesu logički povezanih indicija, koje mogu prerasti u visoki stupanj vjerojatnosti postojanja kaznenog djela i kaznene odgovornosti počinitelja. Ali ponajprije njihova vrijednost odnosi se na služenje policijskom službeniku kao putokaz i orijentacija za otkrivanje kaznenog djela i počinitelja, te osiguranje dokaza na osnovi kojih će se moći voditi budući kazneni postupak. Jasno je kako se indicije moraju objektivno, nepristrano, stručno i pravilno provjeravati.

Sam broj indicija može biti uistinu velik, jer u određenom trenutku svako ponašanje osobe npr. prije, za vrijeme i nakon djela može poslužiti kao indicija. Isto tako svaka radnja koja je u nekom odnosu s djelom može pokazivati na zamršene okolnosti djela i na vezu između pojedinih događaja za vrijeme počinjenja kaznenog djela. U razjašnjavanju kriminalnog događaja posebnu važnost imaju i razni *materijalni tragovi* kao indicije bez kojih nije niti jedno kažnjivo djelo ili događaj.

Vrijednost indicija je različita. Neke indicije određuju ili upućuju na smjer istraživanja, druge služe kao potvrda pozitivnog obavljanja zadaće (kao smjernica koja upućuje da se nalazimo na dobrom putu), treće pak jasno ukazuju na motiv i/ili krivnju osumnjičenog i sl. Kod *nestanka osobe indicije* mogu upućivati na pretpostavljenu namjeru voljnog ili nevoljnog odlaska iz mjesta prebivališta, na njegov smjer kretanja, uzrok i vrijeme nestanka i sl. Policijskim službenicima preporučuje se da svaki sigurnosni/kriminalni događaj ocjenjuju kao *sustavnu cjelinu* u kojem se "svi" njegovi dijelovi trebaju razjasniti, kako bi imali uspjeha u svom kriminalističkom radu.

Prilikom tumačenja pojedinih indicija svakako moramo razlikovati indicije koje nam omogućuju pravilno dijagnosticiranje nekog događaja, tzv. *materijalne indicije*. S druge strane, kako bismo pravilno rastumačili ili spoznali događaj, te da bismo mogli bar na početku odrediti motive takvog događaja, potrebne su nam tzv. *moralne* i *psihološke indicije*. Bilo bi kriminalistički pogrešno, nesvršishodno kada bismo neku osobu teretili za određeno kazneno djelo zato što je imala neprijateljske stavove prema toj osobi i što se igrom slučaja zatekla u blizini takvog događaja ukoliko nemamo drugih materijalnih tragova (indicija).²⁷

dvorištu. Utvrđeno je da toga dana najstariji unuk nije bio u gradu, a kći joj je bila u mjestu zaposlenja s mlađim sinom i kćeri. Jedini tko je mogao biti sa staricom, a bio jest njezin zet. U policijskoj postaji priznao je ubojstvo, ali je tvrdio kako je djelo počinio u afektu, a sve su indicije upućivale na ubojstvo iz koristoljublja (Večernji list, 4. 8. 1996:30. i 31.).

²⁷U poslijepodnevnim satima, oko 17.30, majka 4-godišnjeg dječaka telefonom je izvijestila policijske službenike teritorijalno nadležne policijske postaje kako joj je sin nestao između 14.00 i 15.00 sati toga dana. Odmah su na mjesto prebivališta prijaviteljice došla dva kriminalistička istražitelja koji su organizirali provođenje policijskih radnji traganja.

Pregledima terena, pored samog mjesta prebivališta, bili su obuhvaćeni prostori u krugu od 500 m: napuštene obiteljske kuće, šumarci, obala obližnjeg potoka. Nedaleko od desne obale potoka pronađena su dva otiska dječje obuće (gumenih čizama) koji su bili usmjereni prema potoku (obavljen je očevid). Odmah po pronalasku ovih otisaka, iako je već padao mrak, obavljen je pregled desne i lijeve obale potoka nizvodno od mjesta pronalaska otisaka dječjih gumenih čizama do 1 200 m sa 14 policijskih službenika i odgovarajućom operativnom tehnikom (IC-uređaji). Nažalost, dijete nije pronađeno.

Drugog dana, pored ostalih policijskih službenika i građana angažirani su roniaci (8 ronioca pripad-

Ponekad se može čuti zahtjev kako trebamo imati više indicija ako su one lošije kvalitete. Istina, naše prikupljene, dobivene indicije trebaju biti kvalitetne, te svojom vezom, sadržajem i objektivnošću moraju davati smisao određenom sigurnosnom/kriminalnom događaju, ali njihova važnost ponajprije proizlazi iz slaganja s glavnom činjenicom, a ne iz odmjeravanja njihove kvalitete. One moraju pretpostavljati jedan neprekinuti proces, kriminalističko-logički slijed činjenica u kojima nema praznina, uvažavati zahtjev harmoničnog odnosa s drugim indicijama i s direktnim dokazima.

U konačnici, kada imamo skup kvalitetnih, neproturječnih, objektivnih indicija, odnosno izgrađen sustav indicija (povezan *lanac ili prsten indicija*), omogućeno nam je potvrđivanje jedne postavljene verzije o događaju i odbacivanje svih ostalih verzija.

Policijski službenici mogu raspolagati s velikim brojem indicija, koje se mogu odnositi na mogući događaj, kazneno djelo, na počinitelja, sudionike i/ili žrtvu. Kod tako *velikog broja indicija* postoji mogućnost da se izostave indicije koje mogu biti od velike važnosti za kriminalističko istraživanje pojedinog događaja. Ne smije se zaboraviti kako nas često od indicija do razjašnjavanja nekog sigurnosnog/kriminalnog događaja dijeli samo jedan korak, kako nas samo jedan korak dijeli od potpunog uspjeha ili neuspjeha u kriminalističkom istraživanju. Stoga rad i postupanje s indicijama pretpostavlja *njihovo prethodno poznavanje* i metodološki postupak koji će nam omogućiti otkrivanje novih spoznaja.

Opće smjernice u radu i postupanju s indicijama jesu:

1. prethodno poznavanje tipičnih (ne)očekivanih indicija
2. otkrivanje, prikupljanje i provjera indicija
3. okupljanje i slaganje indicija u cjelini
4. stvaranje indicijalnih verzija
5. spoznajna provjera indicijalnih verzija
6. dokazna provjera indicijalnih verzija
7. konačni zaključak o stupnju vjerojatnosti.

Pribavljanje indicija i rad s indicijama u kriminalistici je pravilo. To je složen, temeljit, detaljan, obuhvatan i dugotrajan proces. On započinje prethodnim poznavanjem tipičnih indicija do kojih se dolazi poznavanjem: (1) fenomenologijskih značajki djela, (2) analizom značajki sudionika događaja, (3) uvažavanjem pratećih okolnosti, (4) poznavanjem naravi indicija i (5) uvažavanjem iskustvenih rezultata (Pavišić, 2002:80).

Rijetko ćemo imati samo jednu indiciju o nekom događaju iz čega slijedi da kriminalističko istraživanje uključuje rad s više indicija i potrebu razmatranja povezanosti i neovisnosti indicija. Sam rad s indicijama je složen i sastoji se od više cjelina. Obično se uzima da se sastoji iz *otkrivanja, sravnjivanja, tumačenja i uspoređivanja* indicija. Prikupljanje indicija započinje planirano, odnosno neposrednim radom policijskog služ-

nika jedinice specijalne policije) koji su pregledali dno potoka nizvodno u duljini od cca. 600 m i tom prilikom u vodi su pronađene dvije gumene crne čizme veličine broj 30. Narednih dana u potrazi je bilo angažirano 20 policijskih službenika, građana, a također je zatraženo da se građevinskom mehanizacijom učini čišćenje korita potoka i nakupina granja od mjesta događaja do ušća potoka (1 200 m). Naknadnim pregledom potoka uz pomoć čamaca i reflektora u kasnim večernjim satima hladne veljače, pronađeno je mrtvo tijelo djeteta.

benika ili spontano. Prikupljanje i analiziranje indicija uključuje kriminalističku misaonu djelatnost, a to podrazumijeva stvaranje veze ili odnosa s drugim indicijama i ocjenom rezultata utvrđenih indicija koje smo dobili uporabom induktivne i deduktivne metode.

Rad s indicijama u slučaju nestanka osobe najčešće započinje zaprimanjem prijave o nestanku osobe. Prijavu u većini slučajeva podnose zabrinuti članovi obitelji, prijatelji, poznanici i dr. Nešto rjeđe policijski službenik može saznati za nestanak osobe suradnjom s građanima, promatranjem ili putem korištenja legalnih izvora poput novinskih članaka. S obzirom na to da prijavitelj u većini slučajeva strahuje za život nestale osobe, često je nesiguran u svojim izjavama, pa policijski službenik mora voditi razgovor u smjeru dobivanja što više indicija o okolnostima nestanka.

Nakon saznanja o nestanku osobe policijski službenik provjerava dobivene *indicialne operativne informacije* i prikuplja nove indicije o okolnostima nestanka osobe. On to u pravilu radi razgovorom s drugim osobama koje su bile u (posrednom ili neposrednom) kontaktu s nestalom osobom, pregledom određenih mjesta, uvidom u policijske evidencije itd.

Nakon obavljene provjere policijski službenik analizira, uspoređuje, tumači indicije i na osnovi njih donosi zaključke. No, to nije nimalo lagan posao, jer svaku indiciju mora raščlaniti. Da bismo neku indiciju pravilno rastumačili, te da bi nas ona odvela do glavne činjenice, potrebno nam je stvaralačko mišljenje, odnosno mogućnost povezivanja kompleksnog sadržaja raznih indicija ili kriminalističko-logičko povezivanje indicija na osnovi kojih ćemo zaključiti o stvarnosti.

Sama raščlamba odnosi se na postavljanje *trolista pitanja* koje je Nack (1995:280) formulirao u sljedećim pitanjima:

1. Koliko se često kod glavne činjenice pojavljuje indicija?
2. Koliko se često indicija pojavljuje i kod činjenice koja nije glavna?
3. Gdje se indicije pojavljuju češće?

Postojanje glavne činjenice utvrđujemo posredno temeljem ostalih činjenica, dakle indicija. Ako nam se neka indicija pojavljuje češće u odnosu na drugu skupinu, njena dokazna snaga je jača. Ne smije se također zaboraviti i na učestalost indicija, jer odgovor na drugo pitanje presudan je za dokaznu snagu indicija. Značenje trolista pitanja odnosi se na intersubjektivnu mogućnost vođenja rasprave o toj problematici (Nack, 1995:280).

Na temelju tako rastumačenih indicija policijski službenik procjenjuje situaciju *traganja za nestalom osobom*, odnosno *stvara verzije događaja*. Tijekom tog istraživanja javljaju se različite istražne situacije koje sadrže svoje posebnosti i zadatke koje treba riješiti. Te posebnosti i zadaci *određuju vrste i sredstva rješavanja problema*, kao i *zapreke* koje se pritom javljaju. Različite situacije i zadaci uvjetuju *planiranje istraživanja i sastavljanje verzija* kao i *načine rješavanja problema*. Određene situacije (otvoren misaoni krug) traže širenje kruga verzija i traženje novih ideja uz pomoć stvaralačkog mišljenja, intuicije, različitih psiholoških tehnika, kao i algoritmizacije istraživanja. Druge situacije (zatvoren misaoni proces) već po svojoj prirodi omogućuju postavljanje samo ograničenog broja verzija, a do rješenja moguće je doći smislenim slaganjem i provjeravanjem prikupljenih činjenica i dokaza (Maver, 1991:224).

5.1. Indicije u svezi s pojedinim istražnim situacijama nestanka osobe

Kako su zapažanje, utvrđivanje, prikupljanje, opisivanje, sređivanje, klasificiranje, ocjenjivanje i konačno deduktivno i induktivno zaključivanje neophodne osnove kriminalističkog istraživanja nekog događaja, te kako tijekom kriminalističkog istraživanja činjenica često operiramo pretpostavkama i vjerojatnostima, gdje se našim naporima za iznalaženje istine suprotstavljaju u najmanju ruku isto tako jaki napori da se ta istina "zamagli", u nastavku rada, kao prilog diskusiji odabranoj temi, navodimo popis indicija koje su dali Clages i Schliepr (1995) u svezi s pojedinim pitanjima traganja za nestalom osobom s našom nadopunom temeljem analiziranih slučajeva nestanka osoba:

- a) Indicije koje govore o *razlogu nestanka osobe*:
 - oblačenje koje govori o dobrovoljnom napuštanju životnog područja; uzimanje određene odjeće; nedostajanje kovčega i/ili torbi za putovanje; nedostajanje medicinskih pomoćnih sredstava (za ishranu, sluh, vid, hodanje) koje dotična osoba mora imati i sl.;²⁸
- b) Indicije za *kratkoročno napuštanje životnog područja*:
 - oblačenje koje govori o neželjenom dužem napuštanju životnog prostora; pronalazak veće količine lakokvarljive hrane ili pripremljene hrane; započeti kućni poslovi kao oprana vlažna odjeća, srolani tepisi, uključeni kućni uređaji ili svjetla; pripreme za posjet; prisutnost osobne iskaznice i za osobu neophodnih predmeta primjerice za vid, sluh i kretanje, inhalacijski aparati, injekcije za dijabetičare, nužni lijekovi itd.; nezaključan stan; otvoren prozor; dostupnost ključeva od stana i sl.;²⁹

²⁸ Tijekom ljetnih vrućih mjeseci, jednoga dana u samo podne, u teritorijalno nadležnu policijsku postaju došao je 33-godišnji muškarac i prijavio nestanak svoje 76-godišnje punice u jutarnjim satima, dajući njen osobni opis i podatak kako se radi o senilnoj i sklerotičnoj osobi. Ne navodi se njeno ranije odlazanje iz kuće. U traganje za nestalom prijavljenom osobom odmah su se uključili policijski službenici teritorijalno nadležne policijske postaje, članovi lokalnog dobrovoljnog vatrogasnog društva, policijski službenici interventne policije nadležne policijske uprave s tri vodiča i službenim psima tragačima te pripadnici Gorske službe spašavanja s njihovim psom tragačem, pored velikog broja mještana koji su se dragovoljno uključili u traganje za nestalom staricom. Ovakvo opsežno i intenzivno traganje toga dana nije dalo rezultat, pa je ono prekinuto u 22.15 sati.

Drugoga dana, već u 5.00 sati, nastavljeno je traganje za nestalom osobom s još većim brojem ključevih mještana. Konfiguracija terena koja se pretraživala bila je vrlo teška i zahtjevna, na određenim područjima postojala je opasnost od zaostalih mina, što je usložavalo plan traganja, a u pričuvu se nalazio pripremljen helikopter HV-a. Negdje oko 10.30 uočena je i pronađena starica kako luta u području jednog zaseoka kroz sasušenu šikaru. Zbog njene iznemoglosti i ozlijeđenosti odmah su pozvani liječnik i kola hitne medicinske pomoći. Angažman svih ljudi uključenih u traganje i poduzete radnje traganja isplatile su se – spašen je jedan ljudski život.

²⁹ 52-godišnji muškarac, radnik, u svoje slobodno vrijeme rekreativno je odlazio u ribarenje "panulavat". Od luke svoga prebivališta nije se daleko udaljavao jer mu je brod dosta star kao i sam motor broda. Samo je jednom otišao u ribarenje na 2-3 dana i tom su prilikom s njim u društvu bili njegovi prijatelji. Kući se obično vraćao do ponoći, a ujutro sljedećeg dana trebao se javiti i na posao. Supruga je u jutarnjim satima tog dana primijetila kako joj se suprug nije vratio iz ribolova i odmah je otišla u policijsku postaju prijaviti njegov nestanak. U 8.00 sati toga jutra nadležna policijska postaja je raspisala mjere traganja, a u provođenju radnji policijskog traganja pored teritorijalno nadležne policijske postaje bila je uključena pomorska policijska postaja, tri susjedne policijske postaje i dvije susjedne

c) Indicije za postojanje namjere samoubojstva:

- očito sređena prostorna situacija; spremljene iskaznice, dokumenti kao oporuka ili police osiguranja itd.; oproštajno pismo ili odgovarajući tonski ili/i video-zapis; pospremljeni vrijedni predmeti; pronalazak veće količine ambalaže za pakiranje lijekova³⁰ ili ostaci lijekova u čašama, šalicama; tijekom razgovora s članovima obitelji ili prijateljima koristi riječi koje upućuju na pozdravljanje³¹ ili učestalije govori općenito o samoubojstvu i sl.;

policijske uprave. Pored toga, u traganju je angažirana i teritorijalno nadležna postrojba vojne policije. U akciju traganja za nestalom osobom bili su uključeni i građani – ribolovci koji su već u 11.30 sati toga dana izvijestili policijsku postaju kako su pronašli traženi brod. Na mjesto njegova pronalaska odmah je došao policijski gliser s policijskim službenicima koji su utvrdili kako je na udaljenosti od oko 100 m od obale otoka uredno usidren i zaključan brod nestale osobe.

Traganje za nestalom osobom nastavilo se u akvatoriju gdje je nađen brod i na prostoru otoka do 12.15 sati kada je supruga nestale osobe izvijestila policijske službenike kako joj se suprug vratio kući.

Policijski službenici obavili su razgovor s prijavljenim nestalim muškarcem koji im je izjavio kako je tijekom ribarenja ostao bez benzina za brodski motor, a pošto nije imao vesla na brodu pustio je da ga struja nosi do obale otoka gdje se usidrio i prespavao na brodu, a ujutro se ukrcao na trajekt i stigao kući. S obzirom na utvrđene činjenice u 12.50 sati objavljeno je obustavljanje raspisane mjere potrage.

³⁰ Dana 10. 10. 2000. godine u 11.30 sati u prostorije policijske postaje došla je Alenka (33) te prijavila nestanak svog supruga Željka (48) koji je po njenim riječima nestao iz obiteljske kuće. Tijekom zaprimanja prijave saznalo se da se njen suprug udaljio od kuće dana 9. 10. 2000. godine oko 06.00 sati, te da je nestali psihički bolesna osoba kojemu se stanje zadnjih dana znatno pogoršalo.

Nakon zaprimljene prijave policijski službenici teritorijalno nadležne policijske postaje poduzimaju sve mjere i radnje radi pronalaska nestalog, obavljaju se razgovori sa susjedima, rodbinom, prijateljima, znancima – međutim, nema korisnih saznanja o nestalom.

Potruga je trajala od 10. 10. do 19. 10. 2000. kada se u jutarnjim satima policijskim službenicima teritorijalno nadležne policijske postaje pridružilo 100-tinjak radnika poduzeća gdje je nestali bio zaposlen, te 20-ak građana iz drugih poduzeća. Učinjenim pregledom šireg područja mjesta stanovanja nestale osobe, oko 10.00 sati, jedan od radnika, na nepristupačnom dijelu terena uvale mora pronašao je mrtvo tijelo nestalog. Na mjestu događaja obavljen je očevid. U blizini nestalog pronađena je plastična boca mineralne vode i 7 praznih kutijica tableta Amyzol i Xanax. Tragova nasilne smrti nije bilo, mrtvo tijelo se nalazilo u raspadajućem stanju. Obdukcijom mrtvog tijela nestalog utvrđeno je da smrt nestalog nije uzrokovana počinjenim kaznenim djelom već samoubojstvom trovanjem.

³¹ Dana 20. prosinca 2010. godine Jesse je prijavio nestanak svoga brata Seana s kojim se posvađao četiri dana ranije. Sean mu je tom prilikom zaprijetio da ga više nikada neće vidjeti, a svađa među braćom je izbila u svezi sa Seanovom djevojkom. Inače, braća su došla na Vis prije nekoliko mjeseci iz SAD-a. Policija je poduzela sveobuhvatnu potragu. Ustanovili su da je Sean zadnji put viđen u trgovini u Komiži 18. prosinca 2010. oko podneva.

Tri dana, koliko je trajala potraga, Sean nije pronađen pa je zatražena pomoć HGSS-a koji se uključio u traganje iz zraka uz pomoć helikoptera Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, ali bezuspješno. Tijekom dana u potrazi su sudjelovali vatrogasci i mještani. U 18.30 sati četvorica pripadnika HGSS Split, opskrbljenih termokamerama, uputilo se trajektom na Komižu gdje im se priključilo 15 suradnika HGSS-a s otoka Visa. Potraga je nastavljena 23. prosinca 2010. od 8.00 sati.

Na sam Božić, iza podneva, Sean je nađen mrtav u rovu, ostatku fortifikacija bivše JNA, na krajnjem zapadnom dijelu otoka, kod rta Barjoška. Bio je u polusjedećem stavu. Po stanju mrtvog tijela dalo se zaključiti da je bio mrtav već nekoliko dana. Prepoznao ga je stariji brat Jesse, koji je i prijavio nestanak. Nije imao vidljivih ozljeda, svi su se pitali kako je skončao.

Toksikološka analiza je pokazala da je umro od trovanja acetonom. Obdukcijom nije uočeno ništa što bi moglo uzrokovati smrt 29-godišnjeg Seana. I sad postoji nekoliko varijanti njegove smrti. Isključena je mogućnost da je pio aceton, jer na jednaku nisu pronađeni tragovi koji bi potvrdili tu verziju. Do

d) Indicije za *određenje vremena nestanka osobe*:

- stanje na kalendaru koji se može trgati; vrijeme posljednjeg pražnjenja sandučića za pisma; izrezane stranice i posljednji unos na pisaćem stolu, osobnom računaru, mobitelu, dlanovniku, *IPhonu* ili na kalendaru s terminima; stanje i sadržaj telefonske sekretarice; posljednja uspostava telekomunikacijske adrese putem fiksnog ili mobilnog telefona; posljednje slanje SMS/MMS-poruke; programiranje videouređaja ili drugih elektrouređaja; neishranjenost prisutnih kućnih životinja; stanje hrane i sobnih biljaka; stanje čistoće sobe kao naslage prašine, paučine; nedolazak na točno zakazane radne sastanke, druženja;³² neuočavanje osobe u javnom ili međugradskom prometu glede utvrđenog voznog reda i sl.;

e) Indicije koje ukazuju *na sumnju o postojanju kaznenog djela*:

- tragovi nasilnog ulaska u područje stanovanja nestale osobe kao provaljena vrata, oštećeni prozori, nasilno otvoren pisaći stol, pretražen sef; nedostajanje vrijednih predmeta; okolnosti koje ne ukazuju na redovitu nazočnost drugih osoba kao korišteno suđe i čaše, ostaci cigareta i duhana, prisutnost predmeta koji se ne mogu pripisati nestaloj osobi; naznake nasilne svađe, npr.: srušeni dijelovi namještaja, razbijeno posuđe ili boce, zaprljani ili oštećeni predmeti, opća neuobičajena neurednost; tragovi koji ukazuju na ozljedu ljudskog tijela kao tragovi krvi na pokrivačima, zidovima, podu, posudama, namještenim predmetima ili iščupana kosa itd.; predmeti koji na temelju tragova mogu doći u pitanje kao sredstva počinjenja; tragovi vučenja ljudskog tijela; upadljivi u pravilu neobjašnjivi nedostatak posuđa, materijal za pakiranje i vozila koja su primjerena za transport tijela; pokušaji uklanjanja tragova kaznenog djela³³ kao

trovanja je moglo doći i ukoliko je aceton udisan ili "snifan", ali i uslijed gladovanja kod dijabetičara (www.index.hr, 25. 5. 2011).

³² Ana, 25-godišnjakinja, iz sela Svinjičko kraj Siska, čiji je nestanak prijavljen 25. siječnja 2011., pronađena je u subotu na petrinjskom području. Prijavu nestanka podnio je njezin suprug koji je naveo da je 24. siječnja oko 11.30 sati zbog vađenja zuba otišla od kuće u sisačku Opću bolnicu, gdje je i bila, te se oko 16.00 sati trebala naći s njim u gradu kako bi otišli kući. Međutim, Ana nije došla, a mobitel joj je bio isključen. Kako se neslužbeno doznaje, razlog Anina nestanka, odnosno odlaska, narušeni su bračni odnosi (Večernji list, 31. 1. 2011.).

³³ Još jedan tragičan slučaj ubojstva nestale djevojke dogodio se na području Trilja i Cetinske krajine. U subotu, 5. siječnja 2008. godine oko 20.00 sati mlađi brat Luka dovezao je svoju sestru Kristinu do mosta u Trilju odkuda je ona trebala poći za Sinj na rođendansku proslavu prijateljice i to autostopom. Istoga dana oko 20.30 sati majka ju je zvala na mobitel, isto kao i prijateljica, ali bez uspjeha. Kristina se nije odazivala na poziv. Majka, sva uznemirena, zajedno sa sinom Lukom odlazi u Trilj gdje se po kafićima raspituje za svoju kćerku. Oko 4.00 sata dolaze do tvornice "Cetinka" gdje ih dočekuje Kristinin otac, pa svi zajedno obilaze ugostiteljske objekte Trilja tražeći Kristinu. Odmah su istog jutra prijavili nestanak svoje kćeri policiji.

Policija odmah raspisuje potragu i organizira prve mjere traganja za Kristinom. Tijekom traganja za nestalom djevojkom policija je obavila oko 80 informativnih razgovora i nebrojen broj razgovora s građanima, pretražila je kanjon Cetine, prostor prema HE Đale, razgovaralo se i s djelatnicima koji su pomogli pretraživati teren, obavljen je niz provjera i u kafićima na potezu od Trilja do Sinja, angažiran je i policijski helikopter, ali Kristini nije bilo traga. Operativne informacije su upućivale kako je Kristina na mostu ušla u automobil "Golf trica" pa se vode razgovori sa svim vlasnicima tog tipa automobila. U međuvremenu je angažirana Gorska služba spašavanja, lovci, interventna i kriminalistička policija.

čišćenje poda, namještaja, prostornog tekstila, tapiserije, tapeta; intenzivan miris sredstava za čišćenje, a u smeću odbačena veća količina prazne ambalaže za takve stvari; nedostatak odjeće u proturječnosti s godišnjim dobom; postojanje odjeće u suprotnosti s danim opisom odjeće kod prijave ili dostupnost cjelokupne odjeće i sl.;

f) Indicije za *procjenjivanje ličnosti nestale osobe i njegovog/njenog socijalnog okruženja kada se sumnja na kazneno djelo*:

- nestala osoba do sada nije nikada nestajala. Svjesno napuštanje životnog područja bez ostavljanja poruke isključuje se na osnovi strukture ličnosti i životnih navika nestale osobe, npr.: iz osjećaja odgovornosti, pouzdanosti, reguliranih životnih okolnosti
- nestala osoba bi se na osnovi dosadašnjeg ponašanja kod određenih okolnosti sigurno javila ako joj povratak u uobičajeno životno područje nije zapriječen ili odgođen
- nestala osoba ne bi čak kod postojanja osobnih problema kao financijsko stanje, ljubavni problemi, poteškoće u odgoju, obrazovanju ili na radnom mjestu napustila svoje životno područje tako da nije poznato njeno mjesto boravka ili da bi tražila izlaz iz konfliktne situacije u samoubojstvu
- indicije za ograničenu fizičku, radnu sposobnost i sposobnost orijentiranja (psihičke nesposobnosti) nestale osobe nisu poznate.

Također želimo ukazati na problem kako u radu s indicijama postoje određene *opasnosti od pogrešaka*, koje nas mogu dovesti do neuspjeha u predmetu kriminalističkog istraživanja. Kako je samo kriminalističko istraživanje i svojevrstan proces *kriminalističkog mišljenja*, na to mišljenje i ponašanje kriminalista mogu utjecati različiti psihološki čimbenici. Kod toga, Maver posebno ističe tzv. *misaone zapreke* koje onemogućuju rješavanje zadatka jer je subjekt *naviknut na ustaljen način mišljenja* i psihološki se teško od

Na terenu je bilo oko 100 policijskih službenika i forenzičara.

U utorak, 8. siječnja 2008. godine, oko 14.50 sati, zaprimljena je informacija kako je pronađeno mrtvo tijelo mlade žene pokriveno granjem. Pronašao ju je lokalni mještani, koji je tragao za svojim izgubljenim mješancom, koji mu je pobjegao, u zaseoku Smaići u Donjem Docu, selu 20-ak kilometara nizvodno od Trilja.

Suočen sa spoznajom kako mu je policija za vratom, Luka se u pratnji svoga brata Petra, koji je već ranije bio ispitan u makarskoj policijskoj postaji, u srijedu, 9. siječnja 2008. godine, kasno poslijepodne, predaje policiji i priznaje zločin u prisutnosti branitelja. Djelo opisuje kao nesretni slučaj. No, policijski službenici mu nisu povjerovali. Osumnjičili su ga za pokušaj silovanja i teško ubojstvo. I dok su ga kriminalisti privodili istražnom sucu policija je i dalje prikupljala svaki važan materijalni trag.

U optužnici je bilo navedeno kako je "pod izgovorom kako mora otići do svoje kuće po novac, odvezao automobil do pustog mjesta na kojem ga je zaustavio i potom zatražio od Kristine spolni odnos, a kada je ona to odbila, počeo ju je udarati po tijelu i glavi te je gušiti stežući joj rukama vrat, a nakon što joj je skinuo odjeću, u silovanju nije uspio zbog njenog snažnog otpora". Kako bi joj onemogućio prijavljivanje pokušaja silovanja, opisuje se u optužnici, metalnim odvijačem za vozilo, tzv. francuskim ključem, više je puta Kristinu snažno udario po glavi zadavši joj brojne ozljede glave i drugih dijelova tijela. Zbog teških i za život opasnih ozljeda Kristina je preminula trpeći snažne bolove. Luka je nakon toga njeno mrtvo tijelo odvezao na pusto mjesto u Docu Donjem i bacio ga u ponor.

Za ova kaznena djela Luka je osuđen na 31 godinu dugotrajnog zatvora. U tijeku izdržavanja kazne pokušao je samoubojstvo.

njega može osloboditi. Naše mišljenje ne ometaju ideje koje nemamo, već ideje koje imamo, pa je zato utoliko važnija *otvorenost prema novim idejama i pogledima*. Predrasude, motrišta, stavovi, motivi, osobitosti i intelektualna svojstva te racionalizacija, subcesija, asimilacija i različiti podsvjesni obrambeni mehanizmi koji se u kriminalistici tek rijetko spominju i uzimaju u obzir, nezaobilazni su čimbenici za uspješno misaono rješavanje istražnih zadataka (Maver, 1991:244). Na pogreške u radu s indicijama ukazuje i Pavišić koji posebno ističe: (1) prethodno nepoznavanje važnosti općih i tipičnih indicija u cjelokupnom kriminalističkom istraživanju, (2) nepoznavanje i nedostatak znanja o značaju i važnosti indicija u obliku neprepoznavanja okolnosti kao indicije te u podcjenjivanju ili precjenjivanju dokazne vrijednosti indicije; (3) nedovoljno učinkovito otkrivanje indicija; (4) prespora, zakašnjela ili neprikladna provjera pojedinih indicija; (5) propust uočavanja bitnih okolnosti kao indicija (Pavišić, 2002:81).

6. ISTRAŽNE SITUACIJE TRAGANJA ZA NESTALOM OSOBOM

Među problemima koji se postavljaju pred policijskog službenika prilikom uzimanja prijave o nestanku osobe je i *određivanje razloga/motiva nestanka osobe*. Saznavanje pravog razloga nestanka osobe značajno *utječe na izbor policijskih mjera i radnji* u svrhu pronalaska osobe. Pravilno zapažanje i zaključivanje predstavlja srž ukupne kriminalističke potražne djelatnosti. Budući da ne raspolaže dovoljnim brojem informacija o predmetu kriminalističkog istraživanja, koje u određenim slučajevima mogu biti kontradiktorne, dvosmislene i sl., policijski službenik postavlja *kriminalističke verzije*. Postavljanje kriminalističkih verzija dio je redovitog kriminalističko-misaonog rada policijskog službenika.

Verzija (hipoteza) u kriminalistici je jedna od više pretpostavki, odnosno hipoteza, koja služi objašnjavanju nekog sigurnosnog/kaznenog događaja ili neke kriminalistički relevantne činjenice. Dakle, verzija objašnjava nastanak, svojstva, međusobne veze, odnose i okolnosti predmeta kriminalističkog istraživanja, bez toga da priložene informacije dopuštaju jasno i definitivno razjašnjavanje takvog događaja. Valja napomenuti da su hipoteze *misaono-teorijske dopune izvjesnih praznina* koje treba provjeriti, odnosno potvrditi dokazanim činjenicama. Stvorene su da predlažu objašnjenje nepoznate činjenice. Pravilno i dobro postavljene hipoteze, s jedne strane vode nas vjerojatnom rješavanju predmeta kriminalističkog istraživanja, a s druge strane loše postavljene hipoteze mogu biti otegotne za rezultat kriminalističkog istraživanja. Verzije stoga *smjeraju vjerojatnom objašnjenju* postavljenog problema (Pavišić, 2002: 83).

Verzije su temeljno sredstvo, metodički postupak racionalnog kriminalističkog istraživanja čija je osnovna funkcija da popune praznine o saznanju o kaznenom događaju i eliminiraju višeznačnost dokaznih informacija. Kriminalističke verzije nisu pravno normirane pa pripadaju obliku *kriminalističke praktične djelatnosti misaone prirode*. Funkcije verzija su usmjeravanje kriminalističkog istraživanja, kao specifično sredstvo za otkrivanje važnih činjenica, dok znanje o događaju ne postane pouzdano, tj. izvjesno.

Polazište za postavljanje verzija su prikupljene informacije saznanja o nekom relevantnom događaju. Prema Pavišiću (2002:85) struktura kriminalističke verzije sastoji se:

1. od prikupljanja činjenica na temelju poznavanja fenomenologijskih podataka o tipu vjerojatnog kaznenog djela

2. od sređivanja prikupljenih činjenica
3. od raščlambe ključnih sastojaka
4. od uspoređivanja pojedinih sastojaka s drugim suprotstavljenim stajalištima
5. od uspoređivanja verzije i alternativnih verzija
6. od vanjske provjere verzije
7. od ocjene stupnja prihvatljivosti verzije.

Verzije imaju svoju logičku dimenziju koristeći se induktivnim i deduktivnim logičkim metodama, koje se u kriminalističkom istraživanju nadopunjavaju i međusobno isprepleću. Znamo da kriminalistika kao znanost koristi mnogo različitih metoda i iz drugih znanosti pa je stoga teško očekivati da će se u kriminalističkom istraživanju koristiti samo jedna metoda.

6.1. Induktivne i deduktivne metode prilikom postavljanja kriminalističkih verzija

Vrlo često verzije se javljaju kao zaključak koji proizlazi iz *induktivne metode*. Uz pomoć nje mi zaključujemo od posebnog ka općem i na taj način *osiguravamo visok stupanj vjerojatnosti*. Verzija sadrži podatke do kojih smo došli promatranjem, brojanjem, mjerenjem, te se često odnosi samo na jedan element, a ne na cjelinu. Potpuna indukcija daje izvjesne zaključke, jer se zasniva na svim elementima dotične vrste te se ona primjenjuje u stadijima kriminalističke kontrole i obrade kao i na početku i tijekom istrage.

Prilikom postavljanja kriminalističkih verzija služimo se i *deduktivnom metodom*, koja izvodi zaključke od općih ka posebnom, pojedinačnom. Kriminalistička praksa je pokazala kako se kriminalisti najčešće služe deduktivnim zaključivanjem o činjenicama kao i pri postavljanju verzija, a sve u nastojanju da odgovore na sva postavljena kriminalistička pitanja i tako okrunu svoj rad uspjehom u rješavanju predmeta kriminalističkog istraživanja. Svrha deduktivne metode je *objašnjavanje činjenica, otkrivanje novih činjenica, dokazivanje postavljenih pretpostavki*, jednom riječju – *cilj joj je da otkrije i dokaže istinu*.

Smatramo ovdje potrebnim spomenuti i *analogiju*, koja se koristi prilikom postavljanja verzija, jer isti čimbenici (egzogeni ili endogeni) uvjetuju pojavu sličnih ili istih sigurnosnih/kažnjivih djela. Dakle, ona se zasniva na ranijem istraživanju sličnih djela, zbog čega su važna saznanja kriminalističkih metodika.

6.2. Postavljanje i provjeravanje verzija

Postavljati verzije znači dati moguća, vjerojatna objašnjenja nekog događaja koji je od interesa za policiju. To se ponajprije odnosi na objašnjenje postojanja ili nepostojanja ukupnog činjeničnog stanja i/ili njegovih bitnih elemenata. U pravilu, postavljanje verzija znači objašnjavanje nepoznatih činjenica zasada poznatim činjenicama. *Broj verzija* koje treba planirati ovisi o raspoloživom činjeničnom fondu. Vrlo je važno da u konkretnoj kriminalističko-taktičkoj situaciji kriminalist postavi sve moguće verzije, jer *pluralitet verzija* (načelo *maksimalnog broja verzija*, ali najmanje verzije i protuverzije) kao metodološko pravilo otkrivanja, utvrđivanja i razjašnjavanja nekog (sigurnosnog/kaznenog) događaja, osigurava svrhovitost, objektivnost i potpunost kriminalističkog misaonog procesa.

Postavljanje verzija, prema Maveru, predstavlja *osnovno heurističko sredstvo traženja i utvrđivanja činjenica i dokaza*. Upravo *misaona "lijenost"* i premalena sposobnost oblikovanja različitih hipoteza o djelu i počinitelju, manjkavo poznavanje logike (analize, sinteze, dedukcije, indukcije i analogije), te odsustvo mašte, glavni su uzrok za pogreške kod sastavljanja verzija (bilo da se verzije uopće ne sastavljaju, da se sastavljaju manjkavo ili da nastaju pogreške kod njihova provjeravanja, odnosno izvođenja posljedica iz verzije). *Aktivna misaona djelatnost* je, dakle, osnovni uvjet za uspješno oblikovanje istražnih verzija (Maver, 1986:454). Pfister kao preduvjet uspješnog postavljanja verzija ističe *slobodno stvaralačko mišljenje*, sposobnost povezivanja pojmova i predodžbi u još nedoživljeni kompleksni sadržaj raznih predodžbi i slika (*stvaralačka fantazija*) te *intuitivno razmišljanje* kao osnovu *sposobnosti razvijanja kombinacija*. Intuicija se u psihologiji definira kao unutarnje naslućivanje i slikovito promatranje, a kombinatorno mišljenje označava na poseban način retrospektivnu i prospektivnu metodu kriminalističkog postupanja i mišljenja. Kombinacije u obliku verzija kao produkt kriminalističkog stvaralaštva imaju samo svoj smisao ako počivaju na sigurnim činjenicama; ako su same po sebi dosljedne; ako su izgrađene na sigurnim iskustvenim postavkama; i ako se isključivo shvate kao radne hipoteze (Pfister, 1981:54).

Nakon postavljanja verzija slijedi njihova *provjera logičkim putem*. Svaki policijski službenik na temelju postavljene verzije donosi zaključke, pretpostavljenu posljedicu uspoređuje s utvrđenim činjenicama. Uspoređivanje s činjenicama dovodi do potvrde ili opovrgavanja verzije. *Istinitost jedne verzije* u kriminalistici se dokazuje potvrđivanjem činjenica stvarnog stanja stvari i dokazivanjem netočnosti svih ostalih verzija.³⁴

6.3. Standardne verzije u slučajevima nestanka osoba

Verzije koje se postavljaju prilikom nestanka osoba rezultat su analize prakse i znanstvene spoznaje. Njihova osnovanost ne temelji se na jednom slučaju nego na određenim skupinama sličnih događaja. *Standardne verzije u slučajevima nestanka osobe* opisuju: određene tipične razloge koji se često pojavljuju i oblike događaja nestanka, i upućuju na određena karakteristična obilježja.

Za slučajeve nestanka osoba Clages i Schliper (1995) definirali su sljedeće standardne verzije:

1. nestala osoba je napustila dobrovoljno svoj uobičajeni životni prostor i drži tajnim svoje mjesto boravka

³⁴ Dana 16. srpnja 2007. godine policija je oko 19.00 sati zaprimila prijavu o nestanku 4-godišnjeg dječaka koji se s roditeljima došao kupati na gradskom kupalištu vinkovačke Barutane. Dječak se roditeljima izgubio iz vida oko 18.30 sati pa su ga pokušavali pronaći među nekolicinom kupača, vjerujući kako je negdje u blizini, na prostoru bazena. Pronađene su samo dječakove tenisice i majica. Nakon bezuspješnog traganja roditelja, a po njihovoj dojavi, policija je odmah na teren poslala sve raspoložive djelatnike koji su počeli potragu. Pretražena je okolina bazena, šipražje u blizini, a uz pješačke, grad su obilazile i ophodnje u policijskim vozilima. Sumnjajući da je dijete odlutalo, policija je tijekom potrage preko lokalnih elektroničkih medija molila i pomoć Vinkovčana dajući opis dječaka. Sva tri bazena, zbog mutne vode, pretraživali su ronjenjem i građani koji su se tu zatekli. Kako je već padao mrak, policija je naložila ispuštanje vode iz bazena, kada je dječakovo mrtvo tijelo isplivalo na površinu nakon tri sata potrage. Istražni sudac potvrdio je kako na tijelu djeteta nisu nađene nikakve ozljede ili tragovi nasilja što je potvrdila obdukcija (Jutarnji list, 17. 7. 2007.).

2. postoji namjera samoubojstva
3. nestala osoba je postala žrtva nesreće ili je posrijedi prirodna smrt
4. nestala osoba nalazi se u bespomoćnoj situaciji
5. kao uzrok nestanka može se pretpostaviti putovanje, skitanje, konzumiranje droga ili drugih psihotropnih tvari, alkohola i druga asocijalna ponašanja
6. nestala osoba je postala žrtva kaznenog djela.

U objašnjenju tih standardnih verzija Clages i Schlipper (1995:28-30) navode³⁵:

- **Standardna verzija 1:** *Dobrovoljno napuštanje uobičajenog životnog prostora i skrivanje, odnosno zataškavanje mjesta boravka prema trećim osobama.* Indicije koje govore u prilog dobrovoljnog napuštanja uobičajenog životnog prostora: konfliktne situacije na privatnom području sa željom odvajanja od partnera³⁶ ili promjenom životnih okolnosti; ponavljano izražavanje želje za odvajanjem; strah od kazne ili od neugodnih posljedica; strah ili neodgovoran odnos prema odgovornostima; nedostatak osobnih predmeta, isprava³⁷, gotovog novca ili odjeće nestalog iz doma ili stana; prepoznatljive pripremne radnje za napuštanje životnog područja uključujući onemogućavanje osobne dostupnosti; kupnja putnih karata uz pomoć kreditnih kartica; promjene na bankovnom računu i sl.
- **Standardna verzija 2:** *Namjera samoubojstva.* Indicije koje utemeljuju namjeru samoubojstva: zapisi u kojima nestala osoba govori o prepoznatljivim namjerama suicida, npr.: oprostajno pismo, tonski zapis ili videozapis; općenito izražavanje (posebice posredno) namjere suicida pred trećim osobama; psihička oboljenja, prije svega depresija; gravirajuće konfliktne situacije ili nenadani "udarci sudbine" (nagla smrt voljene osobe, teške financijske situacije, skrivljena djela koja uzrokuju visok stupanj osjećaja krivnje i kajanja, i sl.), koja prema kriminalističkim iskustvima često izazivaju samoubojstvo nestale osobe; postojanje neizlječive ili subjektivno

³⁵ Opis standardnih verzija Clagesa i Schlipera dopunili smo sadržajem koji se temelji na provedenom istraživanju slučajeva nestanka osoba u Republici Hrvatskoj posljednjih deset godina.

³⁶ Dana 29. listopada 2002. u 11.00 sati u prostorije policijske postaje došao je Matija (47) te prijavio nestanak svoje supruge Lucije (46). Tijekom zaprimanja prijave razgovorom se došlo do saznanja da je prijavitelj dana 28. 10. 2002. oko 07.30 sati svoju suprugu odvezao na posao, te se na poslu nalazila do 17.45 sati. Nakon toga, Lucija je otišla kod svojih roditelja gdje se zadržala do 18.30 sati, nakon čega joj se gubi svaki trag.

Policijski službenici teritorijalno nadležne policijske postaje prikupljali su sva moguća saznanja radi pronalaska nestale Lucije, kojom prilikom su istoga dana oko 18.00 sati došli i na adresu roditelja nestale gdje nestalu Luciju i zatiču u stanu. Obavljenim razgovorom s njom došlo se do saznanja da je ona napustila supruga povodom njihove svađe i prepirke.

³⁷ Dana 17. siječnja 2007. zabrinuti otac u večernjim satima telefonom prijavljuje nestanak svoje 16-godišnje kćeri Viktorije iz naselja Palovec, desetak kilometara udaljenog od Čakovca, a sljedećeg dana odlazi rano ujutro u policijsku postaju. Da nešto nije u redu otac je posumnjao kad je primijetio da se Viktorijina putovnica ne nalazi na uobičajenom mjestu. K tome imala je nešto džeparca s kojim je mogla otputovati. Pokrenuta je potraga za maloljetnom Viktorijom. U petak, 19. siječnja Viktorija se telefonom javlja svojim roditeljima govoreći kako je sve u redu i da se nalazi u Parizu gdje se u jednom tamošnjem hotelu našla sa svojim vršnjacima iz raznih europskih zemalja koje je upoznala preko interneta. Pretpostavlja se da je cijelo društvo s *chata* tjednima planiralo put u Pariz te da su svi otputovali kriomice. Ovo je vjerojatno prvi slučaj u Hrvatskoj u kojem je neki tinejdžer pobjegao od kuće na sastanak s prijateljima s interneta (Večernji list, 20. 1. 2007.).

neizlječive bolesti; daljnje indicije iz životnog prostora, koje ukazuju na moguću namjeru suicida; okolnosti koje ukazuju na suicidalnu predispoziciju ili stimulans.

- **Standardna verzija 3 i 4:** *Nezgoda, prirodna smrt, bespomoćnost.* Indicije iz kojih se može zaključiti da se radi o nezgodi,³⁸ prirodnoj smrti ili bespomoćnosti kao uzroku nestanka: neobjašnjivo napuštanje životnog područja; nestala osoba boluje od bolesti s eventualnim nastupanjem životno ugrožavajuće komplikacije, odnosno nagla nesposobnost djelovanja (oslabljena motorika, vid, sluh i sl.); oslabljeno tjelesno stanje ili duševna smetnja, koje ograničavaju sposobnost orijentiranja nestale osobe, kod štićenika, psihičkih bolesnika; slabo izražena mogućnost orijentiranja kod male djece; dostupnost umjetnih ili prirodnih izvora opasnosti u smjeru kretanja ili na mjestima na kojima se nestala osoba rado zadržavala ili mogućih mjesta zadržavanja; godišnje doba i atmosferske prilike, opasnost od pothlađenosti; izvođenje rizičnih poslova i aktivnosti, npr.: planinarenje,³⁹ plivanje u prirodnim vodama,⁴⁰ rad s visokim stupnjem opasnosti; i sl.

³⁸ Dana 12. kolovoza 2005., oko 23.40 sati, preko Županijskog centra Državne uprave za zaštitu i spašavanje upućena je obavijest Stanici gorske službe spašavanja Karlovac o nestanku mađarskog sportskog lakog zrakoplova "zlin 140" s dvoje mađarskih državljana na području Plitvičkih jezera. Toga dana skupina od osam zrakoplova uputila se iz Mađarske (Kapošvar) na Jadransko more/Brač. Kod Slunja su uletjeli u olujni oblak te su se razdvojili iz formacije u kojoj su letjeli. Pet zrakoplova sletjelo je u Zadarsku zračnu luku Zemunik; šesti je prisilno sletio na livadu nedaleko od Pokrovnika kraj Drniša i Šibenika; dok se sedmi zrakoplov srušio u okolici brda Velika Lisina, u blizini GSM-antene uslijed čega je dvoje putnika smrtno stradalo. Osmi zrakoplov je nestao.

Nakon poziva Stanici GSS Karlovac, nekoliko članova je obaviješteno i stavljeno u pripravnost za potragu sutradan. Dana 13. 8. potraga je započela upućivanjem vozila s ekipom spasitelja u Korenicu. Helikopterima MUP-a i MORH-a krenulo se u pretraživanje iz zraka. Unatoč cjelodnevnoj potrazi zrakoplov "zlin 140" nije pronađen. Istodobno, s odvijanjem potrage helikopterima, preko GSM-signalu mobitela jednog od putnika nestalog zrakoplova, određena je uža zona na kojoj bi se zrakoplov trebao nalaziti, ali zbog noći i opasnosti od miniranog prostora potraga je privremeno prekinuta.

U ranim jutarnjim satima 14. kolovoza pokrenuta je velika potražna akcija koja je uključivala Stanice GSS: Karlovac, Gospić, Ogulin i Zagreb (više od 30 članova Hrvatske gorske službe spašavanja – HGSS), policiju i djelatnike Nacionalnog parka Plitvička jezera. Putem lociranog signala mobitela područje potrage bitno je suženo te je zrakoplov pronađen već oko 11.00 sati, a osiguranje mjesta događaja s olupinom i dva tijela preuzela je policija. Tijekom popodnevni sati ekipa za očevid obavila je očevid. Zbog nepristupačnog i strmog terena članovi HGSS-a preuzeli su prijenos tijela do lovačke kuće do koje se moglo pristupiti vozilima. Cijela akcija završila je oko 21.00 sat.

Kako se radilo o teško prohodnom i strmom terenu, članovi HGSS-a uz pomoć helikoptera MORH-a izveli su, nekoliko dana kasnije, izvlačenje ostataka oba zrakoplova koja su pala kako bi se mogla provesti potrebna vještačenja i utvrditi točan uzrok pada (Večernji list, 14. 8. 2005:4. i 5.).

³⁹ Dana 19. kolovoza 2002., planinar se sam zaputio na Velebit gdje je, između ostalog, odlučio posjetiti i jednu spilju. Ruksak je ostavio u skloništu, relativno daleko od spilje u koju je ušao ne samo bez ruksaka već i s neadekvatnom rasvjetom. Kada je nestalo rasvjete (u uvjetima hladnoće kakva vlada u spiljama baterije svjetiljke se puno brže troše) više nije mogao pronaći izlaz. Kako je bio sam, a o svom kretanju nikoga nije obavijestio, pokrenuta je široka potražna akcija u kojoj je sudjelovao helikopter i psi tragači. Dan poslije nestanka spasitelji su pronašli ruksak, a sljedeći dan i unesrećenog. Avantura je ovaj puta završila sretno. Osim iscrpljenosti, nestali planinar bio je živ i neozlijeđen. Ta dva dana pretražen je veliki broj potencijalnih planinarskih ciljeva, a unesrećeni planinar pronađen je zahvaljujući tome što spasitelji izuzetno dobro poznaju teren i moguće ciljeve.

⁴⁰ Policijski službenici i drugi članovi potražnog tima (npr. spasitelji HGSS-a), nažalost, sudjeluju i

- **Standardna verzija 5:** *Putovanje, skitanje, uzimanje droga ili drugih psihotropnih tvari, alkohola i druga asocijalna ponašanja.* Ako uzmemo u obzir individualnu strukturu nestale osobe možemo dobiti indicije za dobrovoljno napuštanja uobičajenog životnog kruga iz sljedećih saznanja: konfliktne situacije s osobom u vezi; strah od kazne; postojanje psihosocijalnih razvojnih smetnji kod nestale osobe kao sklonosti skitnji, nevezanosti za druge osobe, opijanje, putovanja, pustolovne, supkulturne sklonosti;⁴¹ ponovljeni nestanak iz navedenih razloga; pronalazak odgovarajućih objašnjenja; uzimanje stvari, odjeće, gotovog novca, osobnih predmeta i dokumenata; ostavljanje pisanih ili usmenih poruka, promjene na računu u banci; nestala osoba bila je viđena nakon nestanka u javnosti, i sl.
- **Standardna verzija 6:** *Žrtva kaznenog djela.* Prilikom zaprimanja prijave o nestanku ne smije se izostaviti mogućnost da je nestala osoba postala žrtvom kaznenog djela. Za prosuđivanje takvog slučaja nestanka mogu poslužiti indicije dobivene iz tragova i okolnosti činjeničnog stanja, koje ukazuju tipično na kazneno djelo, temeljeno na empirijskom kriminalističkom znanju. Tipični tragovi kaznenog djela: tragovi krvi⁴² i indicije koje ukazuju na pokušaje otklanjanja

u potražnim akcijama gdje se ne može ništa više učiniti nego pronaći tijela nestalih osoba, koje su prethodno smrtno stradale, izvući ih iz nepristupačnog okruženja, predati ih članovima obitelji i time razriješiti neizvjesnost o njihovoj sudbini.

Primjer za to je i događaj u svezi s nestalim Čehom, 28. srpnja 2005., čije su tijelo tijekom drugog dana traganja locirali spasitelji stanica GSS-a Makarske i Splita, na samome dnu jezera pod vrlo moćnim slapom rijeke Cetine zvanom Gubavica na 15 metara dubine, na jednoj podvodnoj polici (dubina jezera je 30 metara). Za ronjenje na tom mjestu trebalo je spustiti ronilačku i drugu opremu u 200 metara duboki kanjon, a nakon pronalaska tijela unesrećenog, izvući ga iz kanjona metodom improvizirane žičare.

Dana 31. srpnja 2005., nakon dvodnevne akcije, spasitelji stanica GSS-a Makarske i Splita, izvukli su mrtvo tijelo 12-godišnje djevojčice koju je rijeka Cetina povukla i usisala pod jednim slapom u njenim moćnim brzacima. Djevojčica je na rijeci bila na kupanju s roditeljima i većim društvom. Tragedija je umalo mogla biti veća, jer se s nastradalom djevojčicom kupalo još dvoje djece. Uspjeli su se othrvati jakoj matici držeći se za granje. Radilo se o zahtjevnoj zadaći na vodenim tokovima u kojima zbog mjehurića zraka praktički nema vidljivosti, gdje voda svojom silinom onemogućuje ronjenje i pristup mjestu nesreće. Osim što trga masku za ronjenje s lica, boce i drugu opremu; brza vodena masa predstavlja opasnost i za spasitelje, jer i sami mogu biti povučeni u neki od podvodnih procijepa ili tunela pod velikim vodenim pritiskom. Zato je Cetina bila premrežena sigurnosnim užadima, a dio vodotoka je smanjen zatvaranjem brane HE Kraljevac, ali i skretanjem dijela vode u drugi rukavac. Tek kada se smanji pritisak vode donekle je moguće pretraživanje tih procijepa, tunela i podvodnih džepova.

Prije pet godina, na gotovo istome mjestu, tijekom raftinga, stradao je 24-godišnji član Speleološkog društva "Špiljar". Ovakve akcije najtužnije su za policijske službenike i spasitelje HGSS-a, jer unatoč velikim naporima i vrhunskoj stručnosti prilikom provođenja akcija, ishod je u konačnici tragičan (Večernji list, 31. 7. 2005: 20).

⁴¹ Dana 23. ožujka 2000. godine u 18.00 sati u prostorije policijske postaje došao je Tonći (59) te prijavio nestanak svoje maloljetne kćeri Ivane (15). Prikupljenim podacima došlo se do saznanja da je nestala dana 22. 3. 2000. u 16,00 sati napustila svoju obiteljsku kuću te se udaljila u nepoznatom pravcu. Dana 24. 3. 2000. u 20.00 sati prijavitelj i njegova kći dolaze u teritorijalno nadležnu policijsku postaju te prijavitelj, otac, izvješćuje policijske službenike zadužene za traganje za maloljetnom Ivanom kako je svoju kćer pronašao oko 17.50 sati u Splitu, u prostorijama "Mormonske sekte" gdje je Ivana otišla predvođena vjerskim uvjerenjima.

⁴² Majka prijavljuje nestanak svoje 14-godišnje maloljetne kćerke koja je pokušala prije dva tjedna počiniti samoubojstvo, a kao motiv takvog ponašanja navodi probleme u školi, ovisnost i navodnu

takvih tragova; tragovi borbe, npr.: nered ili srušeni predmeti u prostorijama, tragovi otisaka na podu i dr.; nedostatak predmeta koji su primjereni za ubod ili udarac; fingirana oprostajna pisma; proturječni tragovi situacije;⁴³ tipične okolnosti za pojedina kaznena djela (npr. ubojstvo, protupravno oduzimanje slobode, otmice); znakovi nasilnog ulaska u prostorije; opći nered; nedostajanje vrijednih predmeta, novca, vrijednosnih papira, obiteljskog nakita, i dr.; potpuna ili djelomična dostupnost odjeće; nedostajanje odjeće, koja je u proturječnosti s aktualnim vremenskim uvjetima ili običajima; pronalazak dijelova odjeće ili nošenih predmeta u okolici mjesta dolaska ili smjera kretanja nestale osobe; i sl.

6.4. Osnova za planiranje

Kao što je već rečeno, verzije predstavljaju temelj za buduće planiranje, odnosno plansko kriminalističko istraživanje. Verzije same po sebi uključuju planski, svrhovit

trudnoću. Policijski službenici pronalaze nestalu osobu u roku od 48 sati, na sjevernom području grada kod groblja, koja je bila toksicirana tabletama, po tijelu su se vidjele svježe ogrebotine, a iz spolovila je krvarila. Nakon ginekološkog pregleda i pružene joj liječničke pomoći utvrđeno je da maloljetnica "nije trudna".

⁴³ Dana 3. listopada 2006. godine nestala je maloljetna Anita iz Lukarišca pokraj Dugog Sela. Uvečer, sjećaju se njene prijateljice, radile su do 21.00 sat u frizerskom salonu i nakon čišćenja salona krenule su u Dugo Selo. Tamo su svratile na piće te su zadnjim autobusom prema Božjakovini krenule kući. Autobus je oko 23.20 stigao u Božjakovinu, kod benzinske crpke, gdje je Anita, kao i obično, izašla, i od tada je više nitko nikada nije vidio. Stanica se nalazi samo 200-tinjak metara od njezine kuće u Lukarišcu.

S obzirom na to kako je Anita znala i ranije izbivati iz kuće, po nekoliko dana u društvu svojih prijatelja, ni toga, a ni idućih dana, njezini roditelji nisu se posebno zabrinjavali. Ipak, uvijek im se redovito javljala kao i ovaj puta. Ona je, naime, drugog dana oko 10.00 sati poslala SMS-poruku roditeljima koja je glasila: "Nemojte se brinuti! Ja sam u ZG kod frendice."

Nestanak maloljetne Anite prijavili su njezini roditelji 6. listopada 2006. godine kada im je kćerina kuma i njena najbolja prijateljica pokazala poruku koju je dobila s Anitinog mobitela. Pisalo je da Anita uskoro odlazi iz Hrvatske, kako će promijeniti broj mobitela te da joj dečko ne dopušta da sluša ičije savjete. Poruka je, pored ostalog, iz razloga što je nepismeno sročena, uznemirila Anitine roditelje, a prisjetili su se i prijeteće SMS-poruke koju je Anita primila prije tri mjeseca: "Pratim te kuda god ideš, bit ćeš moja!" Svesrdnu pomoć u prijavljivanju nestanka Anite pružio je njenim roditeljima njihov susjed i prijatelj Stjepan. Pomoć se ogledala u zajedničkom obilasku raznih mjesta, odlasku vidovnjaku, stavljanju na raspolaganje svojeg vozila te u prikupljanju informacija od prijateljica nestale. Policija je u međuvremenu oformila specijalistički tim, raspisala tuzemnu i međunarodnu potragu te je između ostalog obavljeno oko 330 obavijesnih razgovora.

Nakon dugotrajnog rada policija je utvrdila kako postoji sumnja da je upravo Stjepan, koji je i najviše pomagao obitelji, izravno povezan s nestankom maloljetnice. Po izjavi prijateljice nestale, Stjepan je nakon mjesec dana po nestanku Anite prodao svoj crni golf oblijepljen naljepnicama mrtvačkih glava, a nakon toga je plakao kao "kišna godina".

Tijekom kriminalističkog istraživanja, i bez poligrafskog ispitivanja, Stjepan je priznao kako je na groblju u Cerju ubio Anitu te je njeno tijelo položio u jamu dubine 0,5 metara iskopanu u grobnoj jami pripremljenoj za ukop umrle starice. Tijelo je prekrio zemljom tako da je sljedeći dan ukop starice obavljen na mrtvom tijelu nestale maloljetnice. Stjepan je nakon počinjenog ubojstva još tri dana slao poruke s Anitinog mobitela te ga je potom zapalio. Ubojica je inače bio zaposlen kao grobar i radio je na tri lokalna groblja, u Brckovljanima, Lupoglavu i na najudaljenijem groblju Cerje. Motiv ubojstva, za kojeg je Stjepan osuđen na 27 godina zatvora, bio je navodno miješanje Anite u ljubavnu vezu s njegovom djevojkom (Večernji list, 14. 10. 2006.; 4. 3. 2007.; 19. 10. 2007.).

pristup. Planiranje u kriminalistici prema Modlyju (2002) je određena misaona aktivnost kojom se uvodi red i usklađenost prilikom poduzimanja mjera i radnji usmjerenih na otkrivanje i dokazivanje sigurnosnih/kažnjivih djela. Dakle, planiranjem se eliminira spontanost, improvizacija, rutina i dezorganizacija.

Postavljene verzije su temelj planiranja, koje mora biti fleksibilno, prilagodljivo i s kojim treba započeti kada raspolažemo s osnovnim činjenicama koje omogućuju planiranje. U pravilu radi se o nacrtu i redosljedu izvođenja operativno taktičkih mjera i radnji i hitnih istražnih/dokaznih radnji. Plan mora sadržavati: cilj prikupljanja, obrađivanje i tumačenje prikupljenih podataka, potrebne mjere i radnje, raspored poslova koje će obavljati pojedini policijski službenici i kronološki redosljed izvođenja samih mjera i radnji.

Planiranje pripada području kriminalističke taktike tako da su metode planiranja raznovrsne, od tradicionalnih (tzv. *po skupinama* ili *radnim zadacima*) pa sve do suvremenih (tzv. *mrežnih*) metoda planiranja. Istražna (kriminalna) situacija polazišna je osnova za planiranje u konkretnom predmetu kriminalističkog istraživanja. Sloboda izbora kriminalističko-taktičkog načina istraživanja u kriminalistici je ograničena zakonskim propisima postupanja, te raspoloživim tehničkim i spoznajnim mogućnostima. Slijedom toga, policijski službenici na kriminalističko-taktički način pokušavaju istražiti načine, uzroke, uvjete i okolnosti nastanka neke sigurnosne (kriminalne) situacije. Stoga plan istraživanja, u prvom redu, služi za provjeravanje postojećih činjenica, njihovo tumačenje i za prikupljanje novih činjenica u cilju konačnog rješenja i razjašnjavanja problema.

Zaključno, želimo napomenuti kako se među kriminalističkim načelima u vezi s planiranjem i provođenjem određenih mjera i radnji traganja za nestalom osobom spominje i načelo *ekonomičnosti postupanja*, u smislu rentabilnosti, korisnosti. Ovo načelo ne upućuje na planiranje i primjenu pojedinih radnji traganja koje su za policiju, posebno u početnim stadijima traganja za nestalom osobom – najjeftinije. Upravo suprotno! Takvo razumijevanje načela ekonomičnosti može imati suprotan učinak, nedovoljnu aktivnost policije, pa čak i samu neaktivnost policije u smislu: "Pričekajmo još malo, možda se sam vrati." Nepridržavanje ovog načela, s druge strane, može dovesti do poduzimanja radnji koje se u kontekstu konkretne situacije nesvršishodno prijevremeno poduzimaju u smislu: "Bolje da ih učinimo nego da nam kasnije prigovaraju zašto nismo i to uradili." Kompetentan i dobro obučeni policijski službenik ovo će kriminalističko načelo u stvarnosti realizirati kroz odabir onih metoda rada, mjera i radnji, koje će biti najsvrhovitije za ostvarenje osnovnog cilja – što prije pronaći nestalu osobu.⁴⁴ U pojedinim stadijima

⁴⁴ Dana 8. rujna 2005. godine australski državljani Andrew (24) uputio se u popodnevnim satima na vrh Pelješca, na 961 metar visoko brdo Sveti Ilija. Krenuo je sam iako je s trojicom prijatelja putovao hrvatskom obalom i otocima. Za planirani planinarski uspon bio je nepripremljen i neopremljen za tada postojeće vremenske prilike. Sa sobom je uzeo novac, kameru, mobitel i ruksak, dok je novčanik, prtljagu i putovnicu ostavio kod svojih prijatelja. O usponu nije nikoga obavijestio, a mobitel je isključio. Dan poslije, 9. rujna 2005. godine njegovi su prijatelji obavijestili policiju o njegovu nestanku te je pokrenuta opsežna i intenzivna potraga. Uz policiju i Gorsku službu spašavanja (GSS), u potragu su se uključili vatrogasci, planinari i brojni mještani. Osim potrage "na kopnu", kojom su pregledane sve planinarske staze, uključen je i helikopter MORH-a. U subotu, 10. rujna 2005. potraga je nastavljena ali zbog lošeg vremena praćenog kišom, jakim vjetrom i maglom, taj dan helikopter nije mogao poletjeti. Unatoč nevremenu, potraga je trajala cijeli dan. Isti dan je odlučeno da se u potragu uključi i Komisija

traganja načelo ekonomičnosti bit će objektivno predmetom odabira novih, svrhovitih načina i metoda rada, mjera i radnji, u skladu s konkretnom kriminalističkom *procjenom situacije nestale osobe*.

za potrage i lavine, koja je na Platku imala testiranje za licenciranje potražnih pasa. Cijela se Komisija prebacila tijekom večernjih sati u Split kako bi mogli započeti s potragom. U nedjelju vremenske su prilike dopuštale polijetanje helikoptera, pa su timovi s potražnim psima prebačeni helikopterom na vrh Sv. Ilije te je potraga krenula s vrha prema podnožju brda. Ponovno su pregledane planinarske staze, ovog puta i sa psima te dijelovi vrlo neprohodnog i teškog terena. Toga dana u potrazi je sudjelovalo preko 70 ljudi (policija, članovi GSS-a, vatrogasci i planinari te 8 potražnih pasa).

Cijeli sljedeći tjedan potraga je nastavljena smanjenim intenzitetom, manje skupine spasilaca potpomognute vatrogascima i planinarima provjeravale su opet planinarske staze i sumnjiva područja kuda se nestali mogao kretati, ali ni ti naponi nisu dali rezultat.

Kako dotadašnji naponi nisu dali rezultate, odlučeno je da se za vikend opet intenzivira potraga. U petak, 16. rujna 2005. u Orebiću su se počele okupljati ekipe iz GSS-a stanica Split, Makarska, Karlovac, Ogulin, Rijeka te gotovo svi vodiči potražnih pasa sa svojim psima. U subotu, 17. rujna 2005. ekipe su krenule pješice, iz podnožja prema vrhu u dva smjera. Na vrhu, ljudi su raspoređeni u "strijelce" – (metoda potrage kod koje su spasitelji međusobno vrlo blizu, na vizualnoj i glasovnoj udaljenosti, oko 3–6 metara te se u liniji detaljno pretražuje teren) te se krenulo u detaljni pregled vrlo neprohodnog terena sjeverne padine brda. Potragu je dodatno ometala kiša, vjetar i oblak koji je vidljivost smanjio na 15 metara. Istodobno, jedna je ekipa pregledala dvije jame blizu vrha i otklonila svaku sumnju da je nestali upao u njih. Po povratku s vrha, više ekipa je opet pretraživalo putove i teško prohodni teren. Sve ekipe taj dan su bile u akciji od 05.00 do 19.00 sati. Drugi dan, u nedjelju odlučeno je da se pretražuju područja bliže moru i samom Orebiću. Potraga je završila u popodnevnim satima nakon čega su se ekipe krenule vraćati kućama.

Ni nakon 10 dana potrage, u kojoj je sudjelovao veliki broj pripadnika policije, GSS-a, vatrogasaca, planinara i lokalnih mještana, za što su od australskog veleposlanstva dobili javnu zahvalu, nestali nije pronađen. Potraga ni nakon tog vikenda nije obustavljena, ali se njen intenzitet do pojave novih saznanja smanjio.

Otac nestalog John, nije se mogao pomiriti s činjenicom nestanka svoga sina pa je potkraj 2006. godine počeo činiti pritisak na australsko ministarstvo vanjskih poslova, Interpol i hrvatsku policiju. Bio je uvjerenja kako su njegovog sina oteli trgovci ljudima, "(...) što nije neuobičajeno za Hrvatsku i zemlje Balkana (...)", izjavljujući za lokalni australski tisak. Također je ponudio plaćanje puta dvojici vrhunskih australskih vojnih detektiva u Hrvatsku, no australska vlada je to odbila. Sljedeći njegov korak u potrazi za sinom bilo je objavljivanje nagrade od 10.000,00 američkih dolara za točnu informaciju o Andrewu.

Dana 28. ožujka 2007. godine dvojica mještana s područja Orebića, poslije kiše, krenuli su u berbu puževa ispod najvišeg pelješkog vrha Svetog Ilije, u predjelu zvanom Velike kape. Jedan od mještana prvo je naišao na sjajnu vrećicu od bombona na engleskom jeziku, o potom, pretražujući okolno područje i na ruksak s australskom zastavom, bankovnu karticu naslovljenu na ime Andrew, naočale, fotoaparat, skice terena te dijelove ljudskog kostura. O nalazu su odmah izvijestili policiju, pa je ekipa peljeških vatrogasaca, planinara i pripadnika GSS-a s policijskim djelatnicima i sucem istražiteljem krenula na mjesto pronalaska kako bi pronašli i druge ostatke kostura. Pretpostavlja se kako je Andrew pao s litice tijekom namjere da se fotografira. U cilju identifikacije mrtvog tijela učinjena je identifikacija uz pomoć zubala, koja je pokazala 90-postotnu podudarnost te analiza DNK.

Za Adelaide Now otac nestalog Andrewa, John, izjavio je: "Mislim da se Hrvatska trudi odraditi ovo vrlo temeljito. I Ministarstvo vanjskih poslova je pomoglo. No, idućeg će mjeseca biti dvije godine otkako ga nema. Još uvijek čekamo finalne rezultate analize. Trudimo se ostati smireni. Ima tu i suza."

7. ZAKLJUČAK

Situacije nestanka osoba u sebi sadrže brojne privatne ali i društvene probleme. Iako je nestanak osobe najčešće nekažnjivo ponašanje, ono je nerijetko povezano s različitim oblicima kažnjivih djela. Učinjena analiza slučaja u našem istraživanju, te induktivnom metodom postavljene moguće istražne situacije nestanka osobe, ukazuju na specifičnost tog društvenog odnosa, na koje saznanje je policijski službenik dužan reagirati. U početnom stadiju istražnih situacija, na osnovi poznatih informacija, započinje proces kriminalističkog razmišljanja, postavljanje kriminalističkih verzija događaja i operativno planiranje poduzimanja mjera traganja – dakle, kriminalističko razmišljanje, koje rekonstruktivno polazi od posljedice, nastojeći donijeti pretpostavke, u konačnici zaključke, o uzrocima i uvjetima u kojima je osoba nestala. Kriminalističko razmišljanje niti je lak, niti jednostavan proces, jer pretpostavlja sposobnost spoznaje, sintetiziranja, analiziranja, suprotstavljanja, eliminiranja, predviđanja i razjašnjavanja indicija te njihovo ocjenjivanje; a postavljene verzije moraju objašnjavati događaj koji je predmet kriminalističkog istraživanja. Od policijskog službenika zahtijeva se postavljanje mogućih verzija događaja. Dakle, ne samo jedne verzije događaja, nego postavljanje više verzija događaja. Nužnost poštovanja načela pluraliteta verzija i njihove utemeljenosti, kao metodološkog čimbenika otkrivanja, dokazivanja i razjašnjavanja nekog događaja, ogledava se u svrhovitosti, objektivnosti i potpunosti postupanja policijskog službenika.

Prikazali smo samo dio složenosti problematike nestanka osoba, ograničavajući se samo na *prve radnje tijekom provođenja traganja za nestalom osobom*, koje od policijskih službenika zahtijevaju timski rad, stručno znanje i kriminalističko iskustvo. Drugim riječima, od policijskog službenika se zahtijeva kriminalistički misaoni proces stvaranja verzija događaja o nestanku osobe, te na osnovi verzija događaja planiranje kriminalističkih procedura u traganju za nestalom osobom. Nije dovoljno samo naučiti koje su moguće indicije, jer smo već naveli kako indicije mogu biti sve ono što je bilo u svezi neposredno prije i nakon nestanka osobe, već je potrebno to stečeno znanje o indicijama prepoznati u stvarnosti, analizirati i tumačiti ga, te slijedom primijeniti u praksi. Stoga u tijeku pripreme i planiranja mjera traganja treba koristiti sve raspoložive informacije koje mogu značajno utjecati na opseg, vrstu i intenzitet mjera traganja. Samo policijsko traganje za nestalom osobom mora biti organizirani sustav tako da omogućuje optimalnu pokretljivost, svrhoviti izbor radnji i mjera traganja te uporabu suvremenih telekomunikacijskih sustava i sredstava.

Učinkovitost policijskog traganja za nestalom osobom u zavisnosti je: od protoka vremena od nestanka osobe do podnesene prijave⁴⁵, od kvalitete i sadržaja zaprimljene

⁴⁵ Policijskim službenicima nisu strane ni situacije u kojima pronalaze nestalu osobu za koju još nitko nije podnio prijavu o nestanku osobe. Tako su pulski policijski službenici 14. kolovoza 2007. godine, obnašajući svoju redovitu ophodničku djelatnost u gradu, u ranim jutarnjim satima, oko 4.15, u vrlo prometnoj Tomislavovoj ulici kraj kućnog broja 14, pronašli uplakanu 2-godišnju curicu u žutoj majici, pelenama i bosih nogu. Kada ju je policijski službenik Feliks primio u naručje, ona se od njega nije htjela odvojiti ni na trenutak. Dijete nije znalo reći gdje stanuje pa su se policijski službenici raspitivali kod pekara u Tomislavovoj ulici te kod još nekolicine građana. Kako nisu došli ni do kakvih saznanja, djevojčicu su povelili sa sobom u policijsku postaju. Policija je za pomoć zamolila i lokalne radiopostaje u traganju za roditeljima. Obaviješten je i Centar za socijalnu skrb čiji su djelatnici odmah ujutro došli

prijave, od kategorije nestale osobe i od aktivnosti koje je prijavitelj poduzeo prije podnošenja prijave o nestanku osobe. Dakle, prisutni su i objektivni i subjektivni čimbenici koji utječu na kvalitetu i učinkovitost policijskog traganja za nestalom osobom. Središnji problem početne obrade situacije nestale osobe je često teško istraživanje *motiva nestanka osobe*, što je od važnosti za adekvatno planiranje traganja za nestalom osobom. Utvrđuje se motiv onoga koji prijavljuje nestanak osobe (prijavljuje li prijavitelj lažno nestanak osobe kako bi prikrio neku kažnjivu radnju ili zbog brige za njen život što je u svezi s njenim fizičkim ili psihičkim stanjem, okolnostima nestanka, ili su posrijedi drugi motivi); ali i motivi nestale osobe, koje u pravilu nalazimo u obiteljskom, školskom, radnom ili drugom socijalnom okruženju nestale osobe. Nadalje, razumljivo je kako u istraživanju i pretpostavljanju motiva nestale osobe važnu ulogu imaju njena dob, spol, inteligencija, znanje, psihosocijalni interakcijski odnosi, temperament i dr. Kriminalističke procedure traganja za djecom i maloljetnicima bitno se razlikuje od procedura traganja za starijim osobama.

Zaključno, zadaci planiranja i provođenja kriminalističkih procedura traganja za nestalom osobom jesu: pronaći nestalu osobu; razjasniti uzroke i uvjete u kojima je osoba nestala; istražiti je li nestala osoba bila žrtva kojeg kažnjivog djela ili je za vrijeme nestanka sama počinila koje kažnjivo djelo (te s tim u svezi pokrenuti progon po službenoj dužnosti); podupirati mjere kojima je cilj sprječavanje ponovnog nestanka osobe, poglavito djece i maloljetnika, za koje se skrbi ili onih osoba kojima je potrebna tuđa skrb; te pružanje pomoći nadležnim tijelima u provođenju mjera prevencije.

Možemo zaključiti kako ispravna prosudba konkretne situacije prijavljene nestale osobe i s tim u svezi njeno pravilno i problemsko ocjenjivanje (sigurnosnog stanja ili rizika) i planiranje omogućuju policijskom službeniku donošenje odluke i njeno obrazlaganje, te pravodobno poduzimanje mjera traganja za nestalom osobom.

u policijsku postaju. Sve to vrijeme majka djevojčice mirno je spavala u Gundulićevoj ulici, tristotinjak metara od mjesta pronalaska djevojčice. Probudila se oko 9.00 sati i vidjevši da njene djevojčice nema odmah je pozvala policiju, a navodno je i na jednoj radiopostaji čula da se upravo njezina djevojčica nalazi u policijskoj postaji. Skrb o djetetu već je preuzeo Centar za socijalnu skrb gdje je ono do daljnega ostalo u njihovom tretmanu, dok ne prouče želju i mogućnosti majke da se brine o djetetu i da ga odgaja. Iz izvješća Centra za socijalnu skrb saznaje se kako se samohrana majka djevojčice već ranije njima obraćala za pomoć zbog materijalnih potreba ali ne i za pomoć u odgoju djeteta o kojem se do sada dobro brinula.

LITERATURA

1. Brinker, H. (1986). *Vermisstensachen mit verborgener Leiche: Kriminalistische und kriminologische Aspekte für Praxis und Forschung*. Arhiv für Kriminologie, 117(1-2), 1.-8.
2. Clages, H., Schlieper, K. D. (1995). *Polizeiliche Bearbeitung von Vermisstenfällen – Ein Leitfaden*. Heidelberg: Kriminalistik Verlag.
3. English, J., English, B. (2000). *Police Training Manual*. London: McGraw-Hill Book Company.
4. Gomien, D. (2007). *Europska konvencija o ljudskim pravima*. Zadar: Naklada d.o.o. i Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
5. Grob, P. (1964). *Presse, Radio und Fernsehen im Dienste der Fahndung*. Kriminalistik, 18(7), 361.-362; 18(8), 413.-415.
6. Guth, R. (2000). *Checklisten für den Ersten Angriff*. Berlin: Richard Boorberg Verlag.
7. Häusler, K. (1981). *Ein alter Eintrag in einer Vermisstensachen führt zur Aufklärung eines Mordes*. Kriminalistik, 35(10), 394.-397.
8. Horgan, J. J. (1979). *Criminal investigation*. London: Gregg Division McGraw-Hill Book Company.
9. Karčić, Z. (1973). *O taktici postupanja prema prijavama o nestanku djece*. Priručnik 21(6), 581.-583.
10. Marković, T. (1977). *Suvremena tehnika istraživanja kaznenih djela – Kriminalistika*. Zagreb: Narodne novine.
11. Mätzler, A. (1968). *Gesucht – und nich gefunden*. Kriminalistik, 22(4), 169.-171.
12. Maver, D. (1983). *Pogrešene osebe (kot družbeni in kriminalistični problem)*. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 34(1), 16.-27.
13. Maver, D. (1986). *O ulozi mišljenja kod rješavanja kriminalističkih zadataka*. Priručnik, 34(5), 448.-464.
14. Maver, D. (1991). *Kriminalistički spoznajni proces*. Priručnik, 39(4), 242.-247.
15. Milke, G. (1994). *Vermißt – was nun?* Studgard: Richard Boorberg Verlag.
16. Mitić, R. (1984). *Bježanje od kuće, skitnja i kriminalitet maloljetnika*. Priručnik, 32(1), 23.-31.
17. Modly, D. (1996). *Traganje za nestalim osobama*. Policija i sigurnost, 5(4-5), 376.-393.
18. Modly, D. (2002). *Kriminalistička taktika 1: Pojam, načela, prijave*. Zagreb: MUP RH.
19. Modly, D., Šuperina, M., Korajlić, N. (2008). *Rječnik kriminalistike*. Biblioteka: Strukovna riječ kriminalista. Knjiga 1. Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
20. Nack, A. (1995). *Učenje o dokazima: Ocjena dokaza kao indicijalnog dokaza*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 35(4), 279.-285.
21. Pavišić, B. (2002). *Uvod u kriminalistiku*. Zagreb: MUP RH.
22. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe – izvori, komentari, praksa*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
23. Perić, V. (1987). *Oblici operativne djelatnosti Službe javne sigurnosti*. Zagreb: MUP RH.
24. Pfister, W. (1981). *Prilog kriminalističkom misaonom procesu*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 21(1), 44.-55.

25. Powis, D. (1977). *The sing of Crime: A Field Mannual for Police*. London: McGraw-Hill Book Company.
26. Roso, Z. (1995). *Informativni razgovor i intervju*. Zagreb: MUP RH.
27. Surmberger, K. (1988). *Tatzusammenhängen wie sie im Buche Stehen: Jahrelange Ermittlungsarbeit nach einer Serie myseriöser Mordfälle*. *Kriminalistik*, 42(2), 99.-106.
28. Šuperina, M., Gluščić, S. (2003). *Učestalost prijave nestanka osobe u Republici Hrvatskoj i postupanje policijskog službenika u traganju za nestalom osobom: Aktualizacija problema*. *Pravni vjesnik*, 19(3-4), 151.-187.
29. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2010). *Policijske ovlasti i ljudska prava i slobode. Izvodi iz pravnih izvora*. Knjiga 1. Zagreb: Laserplus.
30. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2010a). *Policijske ovlasti i ljudska prava i slobode. Izvodi iz pravnih izvora*. Knjiga 2. Zagreb: Laserplus.
31. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2011). *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima – Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika*. Zbirka propisa. Knjiga I. Zagreb: MUP RH.
32. Walder, H. (2002). *Kriminalistisches Denken*. Heidelberg: Kriminalistik Verlag.
33. Žerjav, C. (1981). *Zašto ubojicu Metoda Trobca nismo otkrili ranije*. *Priručnik* 29(4) 236.-337.